

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО- СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗОШ»

Карасевич Сергій Анатолійович

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Україна

Термін «підготовка» збагачує поняття «готовність»: підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність – як результат професійної підготовки.

Під підготовкою розуміємо процес, який відбувається в часі та просторі і ведеться у навчальних закладах за затвердженими заздалегідь програмами, планами, а здатності людини до певної діяльності визначається поняттям «готовність».

Теорія фізичного виховання оперує широким набором понять і визначень. В рамках нашого дослідження використовуються ключові поняття «готовність», «професійна готовність», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ».

У довідковій літературі термін «готовність» визначається як «стан, при якому все зроблено, все готово для чогось» [10, с. 138].

Вчені (В. Даль, М. Дьяченко, В. Зінов'єв, Л. Кандилович, А. Кузьмін, О. Леонтьєв, К. Платонов) під «готовністю» пропонують розуміти стан, при якому відбувається актуалізація всіх можливостей особистості. На думку авторів, він не є вродженим, цей стан виникає в результаті набуття людиною досвіду, заснованого на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб в цьому виді діяльності.

Ряд дослідників К. Дурай-Новакова, І. Красавін та ін. вважають, що готовність – це цілісне психічне явище, при якому відбувається інтеграція знань і умінь, необхідних для виконання певної, конкретної діяльності [5; 7]. М. Дьяченко,

Л. Кандилович крім того вважають, що готовність «може виступати у вигляді психічного стану». Вони характеризують його як «налаштування», внутрішню налаштованість на конкретну поведінку для виконання певних завдань (навчальних і трудових), установку на активні і доцільні дії [6, с. 337-338]. На їхню думку, «готовність» – це психічний стан, який характеризує прогножуючу і виборчу активність особистості в процесі її підготовки і включення в діяльність.

Отже, можна розглядати три підходи до аналізу поняття готовності до діяльності: на психофізіологічному рівні; на особистісному рівні; на функціональному педагогічному рівні.

У зв'язку з цим, поняття готовності має такі сфери аналізу: готовність як комплекс психофізіологічних особливостей особистості; готовність як прояв здібностей особистості; готовність як динамічний інтегральний імператив особистості [6, с. 17].

Ми розглядаємо «готовності» як стан вибіркової прогножуючої активності особистості на стадії її підготовки до діяльності, який виникає з моменту визначення мети на основі усвідомлених потреб і мотивів та розвивається в зв'язку з виробленням особистістю плану, установок, загальних моделей майбутніх дій та втілення їх в предметних діях, які відповідають строго визначених засобам, способам діяльності.

Отже, готовність – це лише первинна, але фундаментальна умова ефективного виконання будь-якої діяльності, фактор професійної зрілості людини, який залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх умов.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що різні підходи до поняття «готовність» зводяться до її розуміння як найважливішої умови виконання професійної діяльності.

У нашому дослідженні будемо виходити із загальноприйнятого поняття «професійна готовність». Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Це – психічний, активно-дієвий стан особистості, система інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її

ефективність [1; 15]. Професійна готовність до педагогічної діяльності, як зазначав М. Віленський, являє собою складний синтез тісно взаємозв'язаних компонентів, які характеризують в першу чергу мотиваційно-ціннісний (особистісний) і виконавський (процесуальний) аспекти діяльності [3, с. 36].

А. Линенко у своїх дослідженнях звертає увагу на такий аспект, як готовність майбутніх учителів до професійної діяльності, оскільки саме в педагогічному вищому навчальному закладі у процесі навчання формуються основи педагогічної майстерності, закладається підґрунтя готовності до майбутньої професійної діяльності вчителя. Формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності – це, перш за все, нагромадження знань, умінь і навичок практичної діяльності. Поняття «готовність до педагогічної діяльності», на думку автора, включає педагогічну самосвідомість, інтерес до педагогічної діяльності та потребу в ній, мотиви діяльності, педагогічні здібності, теоретичні знання предмета й способів діяльності, навички та вміння, професійно значущі якості майбутнього педагога [9].

Вчені розглядають готовність до професійної діяльності не тільки як психічний стан, а й як стійку характеристику особистості, тривалу і порівняно постійну, що має багатоконпонентну структуру і формується завчасно в результаті впливу складного комплексу умов і факторів. В даний час проблематичним залишається питання про сутність готовності до педагогічної діяльності, її структуру, основні компоненти, причини і обставини виникнення. Важливим, на наш погляд, є те, що більшість авторів розглядають готовність як інтегративну особистісне утворення, що пронизує всі сфери свідомості.

Отже, готовність до педагогічної діяльності науковцями розглядається як особливий психічний стан, пов'язаний з наявністю у суб'єкта певного способу та сталої спрямованої свідомості на виконання дій. Готовність до професійно педагогічної діяльності визначається як система якостей особистості, що забезпечує ефективне здійснення професійної діяльності, що відображає високий рівень знань, достатній ступінь сформованості умінь і навичок, стійку мотивацію до педагогічної діяльності.

Узагальнюючи вищесказане з проблеми професійної готовності майбутніх учителів, ми визнали можливим дати авторське визначення поняття *«професійна готовність студентів педагогічного ВНЗ»*, під якою розуміємо *невроджену якість, а результат спеціальної підготовки, що включає сукупність професійних знань, розвиток основних психічних і фізичних функцій, відповідних професійній спрямованості освіти, виховання і самовиховання, професійного самовизначення, фізичному стану і рівню здоров'я студента.*

Поняття «готовність» В. Зінов'єв розглядає як головну в характеристиці кінцевої мети професійної підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-спортивної діяльності [8, с. 52].

Професійна готовність майбутнього учителя фізичної культури виступає як цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями [4, с. 1].

Проблеми готовності майбутнього учителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ розкрили у своїх дослідженнях науковці (А. Астахов, В. Валієва, І. Грінченко, М. Данилко, В. Зінов'єв, Л. Зубченко, Л. Іванова, С. Ігнатенко, Ю. Коваленко, І. Манжелей, І. Нікулін, С. Табінська, І. Шаповалова, З. Черних). Вони одностайні у думці, що готовність студентів педагогічних вишів до фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітній школі являє собою складне цілісне утворення. Стрижнем цієї діяльності виступає сформованість позиції студента, його суб'єктивно-позитивне ставлення до фізичної культури, ведення здорового способу життя.

Спираючись на подані точки зору, і з огляду на специфіку підготовки вчителя до організації та проведення уроків зі спортивною спрямованістю, *ми визначаємо готовність майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ як динамічно розвиваючу особистісну якість людини, що відображає необхідний рівень знань в галузі фізкультурно-спортивної діяльності, достатній рівень сформованості умінь і навичок, стійку мотивацію до проведення цієї діяльності.*

З наведеного аналізу літератури випливає, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ характеризується такими ознаками: сутністю, структурою, функціями, рівнями діяльності.

Для вирішення завдань дослідження важливе значення має процес формування професійної готовності студентів педагогічного ВНЗ. Простежимо трактування цього поняття у філософській та психолого-педагогічній літературі.

Перш за все, звернемося до вихідного поняття «формування». У довідковій літературі «формування» трактується як «дія за значенням дієслова «формувати»; формувати – надавати чому-небудь певну форму, вид; організувати, складати, створювати» [2].

Психологи поняття «формування» щодо особистості вживають в двох сенсах. Перший: формування – розвиток, тобто процес і результат цього розвитку; в цьому значенні поняття «формування» є предметом психологічного вивчення [14]. Другий сенс – формування – цілеспрямоване виховання, «формування», «ліплення», «конструювання» [13].

«Формування» І. Підласий визначає через «процес становлення людини як соціальної істоти під дією всіх факторів – соціальних, економічних, екологічних, ідеологічних, психічних тощо. Формування має на увазі певну закінченість людської особистості, досягнення рівня зрілості, стійкості» [12, с. 28].

У педагогічній енциклопедії «формування» визначається як процес розвитку і становлення особистості під впливом зовнішніх впливів виховання, навчання, соціального середовища; цілеспрямований розвиток особистості або будь-яких її сторін, якостей під впливом виховання і навчання; процес становлення людини як суб'єкта та об'єкта суспільних відносин; становлення, набуття сукупності стійких властивостей і якостей [11].

У дослідженні ми припускаємо використовувати термін «формування» стосовно до поняття «готовність студентів педагогічних ВНЗ до фізкультурно-

спортивної діяльності». Формування професійної готовності студентів до фізкультурно-спортивної діяльності є причинно-наслідковим детермінованим процесом, в якому, завдяки теоретичній та технологічній основам, послідовно реалізуються психолого-педагогічні умови в єдності особистісного (духовного) і професійного.

Виходячи з вищевикладеного, під формуванням готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітній школі розуміємо певним чином упорядковану сукупність і єдність елементів навчально-виховного процесу, спрямованих на психологічну орієнтацію їх на фізкультурно-спортивну діяльність, набуття теоретичних знань в цій галузі і вміння реалізовувати ці знання на практиці.

Процес формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітній школі є складноорганізованим об'єктом, внаслідок чого виникає необхідність використання багатовимірного підходу до його вивчення.

Список використаних джерел:

1. Антоненко О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи сучасній загальноосвітній школі / О. В. Антоненко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 79–81.
2. Большой энциклопедический словарь : в 2 т. / под ред. А. М. Прохорова. – М. : Советская энциклопедия, 1998. – Т. 1. – 1456 с.
3. Виленский М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей : учеб. пособ. / М. Я. Виленский, Р. С. Сафин. – М. : Высшая школа, 1989. – 159 с.
4. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні / І. Б. Гринченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія. – 2012. – Вип. 2. – С. 1–8

5. Деятельность : теории, методология, проблемы : [сб. науч. ст.] / [сост. И. Т. Красавин]. – М. : Политиздат, 1990. – 366 с. – (Над чем работают, о чем спорят философы).
6. Дьяченко М. И. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – М. : Просвещение, 1981. – 383 с.
7. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Дурай-Новакова Карина Михайловна. – М., 1983. – 356 с.
8. Зиновьев В. А. Формирование готовности старшеклассников к самостоятельной физкультурно-спортивной деятельности в целостном педагогическом процессе общеобразовательной школы : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Зиновьев Владимир Анатольевич. – Нижний Новгород, 2006. – 186 с.
9. Линенко А. Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 125–132.
10. Педагогика : учеб. пособ. / под ред. П. И. Пидкасистого. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 640 с.
11. Педагогическая энциклопедия : в 4-х т. / [под ред. И. А. Каирова, Ф. Н. Петрова]. – М. : Советская энциклопедия, 1965. – Т. 2 : Ж–М. – 912 с.
12. Подласый И. В. Педагогика : учеб. / И. В. Подласый – М. : Просвещение, 1996. – 432 с.
13. Психология : словарь / под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
14. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Питер, 2000. – 416 с.
15. Чернова М. В. Формирование готовности студентов педвузов к этноэстетическому воспитанию детей дошкольного возраста : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Чернова Марина Владиславовна. – Чебоксары, 2003. – 263 с.

16. Черных З. Н. Формирование профессиональной готовности студентов педагогического вуза в процессе физкультурно-спортивной деятельности : дисс. ... кандидата пед. наук / Черных Зоя Николаевна. – Шуя, 2012. – 162 с.